

Philippe Van Parijs

Brussel zonder België: rompstad of stadstaat?

De Standaard, 24 september 2007, blz 20.

Er bestaat geen enkel geloofwaardig geweldloos scenario voor de opsplitsing van België waarin Vlaanderen met Brussel zou vertrekken, schrijft Philippe Van Parijs. 'Toch is er meer dan één separatistisch scenario dat een verkenning waard is.'

In twee merkwaardig gesynchroniseerde stukken (DS 18 september) beweren Marc Hooghe en Julien Borremans allebei terecht dat Brussel, in de woorden van Borremans, 'de economische hoofdstad, het kloppend hart van Vlaanderen' is. Borremans leidt hieruit af dat het Brussels en het Vlaams Gewest gefuseerd moeten worden. Wie de huidige Brusselse bevolking een beetje kent, weet echter dat het een stuk minder gek is over de opslorping van heel Nederland door Vlaanderen te dromen, dan over een duurzame opslorping van Brussel. Nuchtere separatisten zoals Remi Vermeiren beseffen dit trouwens volkomen (DS 16 september). Er bestaat geen enkel geloofwaardig geweldloos scenario voor de opsplitsing van België waarin Vlaanderen met Brussel zou vertrekken.

Toch is er meer dan één separatistisch scenario dat een verkenning waard is. Er zijn er twee, niet meer. Elk met zijn eigen logica en met zeer uiteenlopende gevolgen voor Brussel, en vervolgens ook voor Vlaanderen.

In het eerste scenario kiest Vlaanderen unilateraal voor afscheiding. Het laat een geamputeerde versie van het Franstalige België achter waar de stichters van het koninkrijk aanvankelijk van droomden. Om door de Europese Unie erkend te worden zal het Vlaanderen uit dit scenario er ook mee instemmen om aanzienlijke financiële compensaties te betalen aan het België dat het in de steek laat. De nationale staten in de Europese Raad zullen immers weinig zin hebben om het statuut van lidstaat gemakkelijk toe te kennen aan al hun rijke regio's voor wie de gedachte aan het afwerpen van het juk van de nationale solidariteit als muziek in de oren zou klinken.

Op basis van het zelfbeschikkingsprincipe waarop Vlaanderen zich beroept voor zijn afscheiding zullen alle grensgemeenten uiteraard de keuze krijgen om zich bij een van de twee eentalige landen aan te sluiten. De zes huidige faciliteitengemeenten en hoogstens een of twee andere gemeenten van de Brusselse rand zullen ervoor kiezen in België te blijven. Het zal voortaan mogelijk zijn om van Wemmel naar Athus te wandelen, zonder ook maar één voet op Vlaams grondgebied te zetten. Voor pendelaars en tanks zal het doorkruisen van een stukje Vlaanderen echter wel gemakkelijker blijven.

Brussel is in dit scenario niet langer het kloppende hart van een van de oprichters van Europa, maar louter de noordelijke rompstad van een verschrompeld België. Namen, dat nu al ideaal ligt voor Wallonië alleen, zal in het hertekende België nog centraler liggen. De argumenten om van Namen de hoofdstad van het nieuwe België te maken, zullen al snel doorslaggevend blijken.

Enmaal verlost van zijn rol als hoofdstad van België, zal Brussel beter zijn rol van Europese hoofdstad kunnen spelen? Als hoofdstad van een grote supranationale Unie zou men zich geen betere stad kunnen indenken dan de hoofdstad van een geslaagde plurinationale staat. Maar in dit scenario zal Brussel niet meer zijn dan een provinciehoofdstad van een satellietstaat van Frankrijk. Al snel zullen in heel Europa stemmen opgaan dat het de hoogste tijd is om naar iets beters op zoek te gaan. Maar voor Europa zal geen alternatief zo voor de hand liggen als Namen voor België. En de Europese instellingen zullen hierdoor een naargeestig en steeds meer gettoachtig bestaan gaan leiden, in een land waarvan ze de taal steeds minder zullen spreken, in een stad die door een enorme onderwijsramp getroffen zal blijven. Immers, door de onverbidelijke fiscale concurrentiestrijd waarin de stad verwickeld zal zijn met de omringende Vlaamse rand, zullen de onontbeerlijke middelen niet gevonden kunnen worden, .

Het tweede scenario is geen eenzijdige afscheuring, maar een scheiding met wederzijdse instemming. Niet de Vlamingen vertrekken, maar de Belgen beslissen om hun land in drie delen op te splitsen. Misschien zelfs in vier, als de Duitstaligen liever een onafhankelijk Wallonië verlaten en erin slagen om eenzelfde statuut te krijgen als zeg maar Andorra of Monaco.

Opnieuw wordt een keuze aangeboden aan de grensgemeenten - degene die het meteen al zijn en degene die het naar aanleiding van de keuze van andere gemeenten worden. Het resultaat van die volksraadpleging zal afhangen van wie op dat ogenblik het recht heeft om een stem uit te brengen, het precieze statuut van de drie delen en hun wederzijdse verplichtingen. Hoogstwaarschijnlijk zullen in dit geval veel meer dan de faciliteitengemeenten voor een aansluiting bij Brussel kiezen. Voor de inwoners van Zaventem of Waterloo zal het immers beter zijn om een vinger in de pap te hebben in Brussel dan in Antwerpen of Namen. Als we niet opletten, zou het domino-effect de grenzen van Brussel wel eens verder dan Leuven of Louvain-la-Neuve kunnen verleggen. Maar men mag ervan uitgaan dat het akkoord dat vooraf gesloten zal worden een veiligheidsmechanisme zal bevatten, dat verhindert dat Brussel het hart van de twee meest welvarende provincies van het land kan inpalmen.

In elk geval zal Brussel in dit scenario tot een stadstaat uitgroeien, drie tot vier keer groter dan het huidige Brussels Gewest, met een woud, een luchthaven en ongeveer anderhalf miljoen inwoners. Net zoals Vlaanderen, zal Brussel dan uiteraard, wegens zijn rijkdom, financiële compensaties aan Wallonië moeten betalen.

Zullen Vlamingen en Walen in dit scenario nog iets over Brussel te zeggen hebben? Natuurlijk, maar vanzelfsprekend niet meer dan inwoners van een vergane federale staat, en ook niet door van Brussel een kolonie van Vlaanderen of van Wallonië te maken of, erger nog, van beide tegelijk. Elke Vlaming of Waal die op de toekomst van Brussel wil wegen, is welkom zich te vestigen in Brussel en er op te gaan in een bevolking die steeds sterker kosmopolitisch en meertalig wordt.

In dit tweede scenario zal Brussel er geen enkele moeite mee hebben om zijn rol als hoofdstad van Europa te bevestigen en te verstevigen. De Europese Unie, net zoals elke andere politieke entiteit, zal massaal in haar hoofdstad moeten investeren. Ze zal bijgevolg terecht zeggenschap krijgen over wat er in haar hoofdstad gebeurt. Dat zal de Brusselse stadstaat, net zoals Vlaanderen en Wallonië, niet beletten om het statuut van

lidstaat van de Europese Unie op te eisen en alle hiermee verband houdende rechten. Toch zal de unieke functie van Brussel een aantal bijzondere verplichtingen impliceren. Denk aan het actief betrekken van de Europese instellingen bij de stadsplanning en het bezorgen van een geschikt paleis aan de Voorzitter van de Europese Raad zodra komaf gemaakt is met het wisselende voorzitterschap.

Bestaat er iets beters dan deze twee separatistische scenario's voor alle drie gewesten? Natuurlijk. Er bestaat een derde scenario, dat zich ook volgens Marc Hooghe wegens het centraal belang van Brussel voor Vlaanderen (en voor Wallonië) opdringt: het scenario van een federaal België met drie Gewesten die van een grote autonomie genieten, trots zijn op zichzelf en respect hebben voor elkaar, en met een slanke maar krachtige federale overheid die electoraal verantwoordelijk is voor het hele land.

De hoofdstad van België werd door historische toeval een opdracht van wereldbelang toevertrouwd. Ze moet en zal die samen met Vlaanderen en Wallonië verrichten als het kan. Naast hen als het moet.

Philippe Van Parijs is hoogleraar aan UCL
en gasthoogleraar aan Harvard & KU Leuven

Deze tekst is een adaptatie van een interview verschenen in *Le Soir*, 17 september 2007 (slotstuk van het dossier « Bruxelles sans Belgique »).